Onderzoek over de fenomenologie en impact van spontane en directe Post-Mortale Communicaties (PMC's)

ONDERZOEKSRESULTATEN

Evelyn Elsaesser, Chris A. Roe, Callum E. Cooper, David Lorimer

Vertaald uit het Engels in het Nederlands door Noël Van Herreweghe

WITH THE SUPPORT OF FONDATION SALVIA

SALVIA

INHOUDSTAFEL

Duiding van het onderzoeksproject 4

Wat zijn postmortale communicaties (PMC's)? 4

Een (verborgen) belangrijk sociaal fenomeen 5

Een internationaal onderzoeksproject voor een beter begrip van de aard en het effect van PMC's 5

Opzet van het project 5

Vragenlijst 6

Verzamelde gegevens 7

Weergave van de kwantitatieve onderzoeksresultaten 8

Enkele demografische gegevens van de deelnemers 8

Religieuze overtuigingen en spiritualiteit 9

Meervoudige PMC's 10

Soorten PMC's 10

Het voelen van een aanwezigheid 11

Een stem horen 11

Het voelen van een lichamelijk contact 12

Het zien van de overledene 13

Het ruiken van een geur kenmerkend voor de overledene 14

PMC tijdens de slaap 14

Crisis PMC 15

Vergelijkende grafiek per type PMC 16

Onmiddellijke identificatie van de overledene 17

Omstandigheden bij het optreden van PMC's 17

Gedeeltelijke tijdelijke verlamming 21

Waargenomen boodschap 22

Informatie over de waargenomen overledene 23

© Evelyn Elsaesser

Impact van PMC's op het geloofssysteem 25
Indruk van realiteit van de waargenomen PMC 28
In welke mate weerspiegelen PMC's verwachting of verlangen? 30
Invloed van PMC's op het rouwproces 31
Project team 35

© Evelyn Elsaesser

Duiding van het onderzoeksproject

Wat zijn postmortale communicaties (PMC's)?

Een spontane en directe postmortale communicatie doet zich voor wanneer een persoon onverwacht een overledene waarneemt door middel van een verscheidenheid aan zintuiglijke waarnemingen, d.w.z. door zicht, gehoor, reuk of aanraking. Meestal voelen personen die een PMC hebben (ervaarders genoemd) de aanwezigheid van de overledene of ervaren een contact of een communicatie tijdens het slapen of bij het in slaap vallen of wakker worden. De ervaring wordt geïnterpreteerd als een indicatie van het voortbestaan van een aspect van die persoon.

PMC's zijn:

- **Spontaan**: contact of communicatie die door de overledene zouden zijn geïnitieerd zonder initiatie door of verzoek van de ervaarder;
- **Direct:** zonder tussenkomst van andere personen (b.v. mediums), gebruik van apparaten Ouijabord (1), Instrumentele TransCommunicatie (ITC) (2), of enig ander hulpmiddel;
- Brengen een **boodschap** over die: **g**eruststellend, **v**erklarend, **a**ffirmerend, **b**evrijdend is.

1. Een apparaat dat bestaat uit een kleine plank, of planchette op poten die rusten op een grotere plank gemarkeerd met woorden, letters van het alfabet, enz..Door over het grotere bord te bewegen terwijl de vingers van spiritualisten, mediums of anderen er licht op rusten, vormen zich woorden, letters, enz… Het ouija bord wordt gebruikt om vragen te beantwoorden, boodschappen te geven, enz.
2. Instrumentele TransCommunicatie is de naam die professor Ernst Senkowski, een Duitse natuurkundige, gaf aan de techniek van het contact maken met geesten met behulp van een elektronisch middel om de beelden van geesten vast te leggen (ITC), en hun stemmen op te nemen (EVP : Electronic Voice Phenomenon).

© Evelyn Elsaesser

Een (verborgen) belangrijk sociaal fenomeen

PMC's komen vaak voor; naar schatting 40-50% van rouwenden hebben één of meer spontane PMC's meegemaakt. Verzamelde getuigenissen op alle continenten en door de eeuwen heen suggereren dat dit fenomeen universeel en tijdloos is. Ondanks het wijdverbreid voorkomen zijn PMC's paradoxaal weinig onderzocht en zijn ze afwezig in de media en publieke discussies. Daardoor hebben ervaarders gewoonlijk geen referentiekader om deze ervaring te begrijpen, te integreren en er ten volle van te profiteren, wat niet lijkt te stroken met de gangbare opvattingen van de realiteit.

Een internationaal onderzoeksproject voor een beter begrip van de aard en het effect van PMC's

Van februari 2018 tot januari 2020 werd, dankzij een royale subsidie van de Salvia Foundation, een ambitieus project gerealiseerd met de titel 'Onderzoek over de fenomenologie en impact van waargenomen spontane en directe Postmortale Communicaties (PMC's)'.

Opzet van het project

Het methodisch veelzijdig, multinationale onderzoek, uitgevoerd in het Engels, Frans en Spaans, heeft drie doelstellingen.

Eerste doelstelling:
Beschrijving van de omstandigheden en subjectieve ervaring (fenomenologie) van PMC's

- Wie heeft een PMC?
- Onder welke omstandigheden?
- In welke vorm (type PMC)?
- Hoe verlopen deze ervaringen?
- Welk soort berichten/boodschappen worden gegeven?

© Evelyn Elsaesser

- Wie zijn de overleden personen die het contact zouden hebben geïnitieerd?
- Wat was/is hun relatie met de ervaarders?
- Zijn er verschillen tussen de landen?

Tweede doelstelling:
Analyse van de impact van PMC's op de mensen die deze ervaring hebben

- Hoe ervaren mensen een PMC?
- Welke betekenis kennen ze eraan toe?
- Wat zijn de onmiddellijke en langetermijngevolgen voor de betrokkenen?
- Hoe beïnvloeden PMC's het rouwproces?
- Heeft de nationale en sociale context een invloed op de ervaringen van individuen?

Derde doelstelling:
Disseminatie van de onderzoeksresultaten aan de wetenschap en het grote publiek

Door informatie te verzamelen over het ontstaan van PMC's en het verder verloop ervan, en door het analyseren van hun impact op het leven van individuen, willen we deze resultaten toegankelijk maken voor mensen die geconfronteerd worden met de dood van een dierbare. We willen ook daardoor iedereen bewust maken van de eindigheid van het menselijk bestaan. Wij willen een bijdrage leveren door het bewustzijn over PMC's te vergroten en hopen dat ons werk een praktische impact zal hebben op een groot aantal mensen.

Vragenlijst

Om de verschillende projectdoelstellingen te realiseren hadden we een zeer gedetailleerde vragenlijst nodig. We definieerden **194** vragen om al deze aspecten te behandelen (inclusief follow-up vragen na goedgekeurde, ontvangen antwoorden). Sommige zijn opgenomen in deze publicatie.

© Evelyn Elsaesser

Eerst stelden we voor dat de deelnemers hun PMC in eigen bewoordingen en in een vrij tekstveld zouden beschrijven. Wanneer deelnemers meerdere PMC's hadden meegemaakt, vroegen we hen slechts één, de voor hen belangrijkste, PMC te beschrijven. Vervolgens werden de meerkeuzevragen aangereikt. Veel vragen werden gecombineerd met vervolgvragen in een vrij tekstveld. Twee tot drie uur waren nodig om de vragenlijst in te vullen, met de mogelijkheid om hem op verschillende tijdstippen in te vullen. Ondanks deze belangrijke tijdsinvestering haakten zeer weinig deelnemers af.
Onze conclusie was dat ervaarders het op prijs stelden dat ze hun PMC en de impact ervan konden beschrijven in een veilige, niet-oordelende omgeving. We wisten dat het niet altijd gemakkelijk is om deze ervaring te delen omdat deze in strijd zijn met de westerse materialistische opvattingen van de werkelijkheid.
De vragenlijst werd aangeboden op een beveiligd online platform in het Engels, Frans en Spaans. De link werd verstuurd naar geïnteresseerden (doelgerichte steekproef) en werd geadverteerd op een website gewijd aan dit soort ervaringen. De eerste pagina's beschreven het project en schetsten de ethische aspecten, een beschrijving van het gebruik van de gegevens, gevolgd door een verzoek om toestemming met betrekking tot het gebruiken van de gegevens. De vragenlijst was online beschikbaar gedurende een periode van zes maanden in het Engels, Frans en Spaans.

Verzamelde gegevens

Het aantal ingevulde vragenlijsten overtrof ruimschoots onze verwachtingen.

Engels: 416 / Frans: 440 / Spaans: 148
Een totaal dus van 1.004 ingevulde vragenlijsten.
Meer dan 2 miljoen woorden alleen al voor de volledige PMC-getuigenissen.
Grootste meertalige verzameling van spontane hedendaagse PMC’s wereldwijd.

© Evelyn Elsaesser

Weergave van de kwantitatieve onderzoeksresultaten

De in dit boekje gepresenteerde resultaten hebben betrekking op de totaliteit van de verzamelde gegevens, namelijk de combinatie van de antwoorden op de 1.004 vragenlijsten die in het Engels, Frans en Spaans zijn ingevuld. Het doel van deze publicatie is enkele van de kwantitatieve resultaten van het onderzoek weer te geven. De thematische analyses van de verzamelde gegevens zullen het onderwerp zijn van afzonderlijke publicaties.

Enkele demografische gegevens van de deelnemers

Er was een duidelijk sekseverschil in het aantal antwoorden: 853 vrouwen hebben de vragenlijst ingevuld vergeleken met slechts 144 mannen (7 personen vulden “andere" in, bijvoorbeeld transgender).

•85,0% vrouwelijke respondenten
•slechts 14,3% mannelijke respondenten

Uit de literatuur blijkt echter dat mannen en vrouwen in ongeveer dezelfde mate PMC’s hebben maar dat vrouwen er meer melding van maken. Dit belangrijke verschil in het geslacht van de deelnemers kan eenvoudigweg betekenen dat vrouwen zich meer op hun gemak voelen bij het delen van persoonlijke en emotionele ervaringen dan mannen. De leeftijd van de deelnemers varieert tussen 18 en 89 jaar, met een mediane leeftijd van 51 jaar.
We hebben een relatief goede steekproef met betrekking tot de opleiding van de respondenten:

•8.1% universiteit
•17,7% hogeschool of gelijkwaardig
•22,1% technische opleiding
•12,2% secundaire school

© Evelyn Elsaesser

De volgende vraag was gerelateerd aan de beroepsstatus van onze deelnemers:

•58,4% had een baan,
•20,7% waren gepensioneerd
•4,0% zijn op zoek naar werk
•3,8% zijn huisvrouw/echtgenote
•2,4% zitten in school of op de universiteit
•1,2% zijn met tijdelijk verlof
•0,7% volgen bijscholing
•0,2% zijn in militaire- of gemeenschapsdienst
•8,6% geen van bovenstaande

Religieuze overtuigingen en spiritualiteit

Religieuze overtuigingen namen slechts licht toe na een PMC. De groep was vóór de PMC zeer gematigd religieus, met slechts 94 personen in onze steekproef die "sterk het ermee eens waren" en zichzelf als religieus zagen vóór de PMC, vergeleken met 123 na de PMC.
396 deelnemers hielden er een neutraal standpunt op na vóór de PMC, met een kleine variatie van 370 deelnemers die neutraal bleven na de PMC (alleen gedeeltelijk getranscribeerde antwoorden).

•9.4% ziet zichzelf als religieus vóór de PMC,
•vergeleken met 12,3% na de PMC,
•39,8% was neutraal vóór de PMC
•tegenover 37,2% die neutraal bleef na de PMC

Uit de literatuur blijkt dat gelovig, agnostisch of atheïst zijn, geen invloed heeft op de aard van de ervaring of de waarschijnlijkheid er een te hebben. Het geloof in de overleving van het bewustzijn of de ontkenning van deze hypothese heeft blijkbaar geen invloed op het zich voordoen van een spontaan contact met een overleden persoon. **De interpretatie** van de PMC, is echter een persoonlijk gegeven, omdat het gekoppeld is aan de levensbeschouwelijke

visie of geloofssysteem en aan de specifieke levenservaring van de persoon.

Spiritualiteit, aan de andere kant, neemt sterk toe door deze ervaringen. 362 deelnemers waren het er “in hoge mate mee eens" zichzelf als spiritueel te beschouwen vóór het contact, vergeleken met 635 er na. Deze verandering is significant. 202 personen hadden een neutrale houding vóór de ervaring, terwijl slechts 82 neutraal bleven na de PMC (gedeeltelijk alleen getranscribeerde antwoorden).

•36.4% ziet zichzelf als spiritueel voor de PMC
•vergeleken met 63,6% na de PMC
•20,3% was neutraal vóór de PMC
•vergeleken met slechts 8,2% na de PMC

Meervoudige PMC's

Een grote meerderheid van onze deelnemers had meerdere PMC's met één of meer overleden personen. Dit was een verrassing voor ons aangezien de literatuur niet zo'n hoog aantal meervoudige PMC’s vermeld.

•79,8% had verschillende PMC’s ervaren en
•9,6% wist het niet zeker
•vergeleken met 10,6% die slechts één PMC had
•34,4% nam altijd dezelfde overleden persoon waar en
•7,1% was onzeker
•tegenover 58,5% die verschillende overleden personen waarnamen

Soorten PMC's

Een verscheidenheid van zintuiglijke ervaringen worden gemeld, voornamelijk met betrekking tot het gehoor, de tastzin, reuk en

© Evelyn Elsaesser

zicht. De smaak kan indirect een rol spelen wanneer mensen tegelijkertijd een geur ruiken en proeven. Vaak zijn verschillende zintuigen tegelijkertijd betrokken. Ervaarders melden bijvoorbeeld dat ze een overleden dierbare hoorden zeggen dat het goed met haar ging en dat ze zich geen zorgen hoefden te maken, terwijl ze het parfum roken dat ze altijd droeg.

Het voelen van een aanwezigheid

Ervaarders voelen de vertrouwde aanwezigheid van een overleden familielid of vriend, zonder hem te zien of te horen, of fysiek contact te voelen, of een geur te ruiken die kenmerkend is voor de overledene. **342** van onze deelnemers hadden een PMC met "het voelen van een aanwezigheid".

•34,4% voelde de aanwezigheid van de overledene

De identiteit en persoonlijkheid van de overledene zijn duidelijk aanwezig en maken onmiddellijke identificatie mogelijk.
De aanwezigheid lijkt een zekere dichtheid te hebben, bijna fysiek, hoewel onzichtbaar. 68,3% van onze deelnemers was zich ervan bewust waar de overledene zich in de ruimte bevond (bijvoorbeeld links, voor of achter hen), en 64,4% wist precies wanneer ze kwamen en gingen. Voor 60,7% van onze respondenten was de indruk van de aanwezigheid van de overledene anders dan de momenten dat ze aan hen dachten of het gevoel hadden dat ze altijd "aan hun zijde" of "in hun hart" waren. Voor een meerderheid, namelijk 73,6%, communiceerden de overledenen alleen al door hun aanwezigheid.

Een stem horen

•43,3% hoorde de overledene

430 deelnemers hadden een auditieve PMC. Deze contacten komen in twee vormen voor: ofwel horen de ervaarders een stem die van een externe bron komt, op dezelfde manier waarop ze een

levende persoon zouden horen (dit was het geval voor 48,5% van onze respondenten), of zij nemen de communicatie waar zonder een extern geluid (56,4% van onze steekproef). In dit tweede geval spreken zij van een boodschap in "hun bewustzijn", terwijl ze preciseren dat de oorsprong van de communicatie buiten hen ligt en dat het geen gedachte is. Het zou dus gaan om een telepathische communicatie. Communicatie kan eenrichtings- of tweerichtingsverkeer zijn. Voor beide soorten van contact, worden de overledenen over het algemeen zonder aarzeling herkend door de intonatie van hun stem en door een bepaalde manier van uitdrukken die kenmerkend voor hem of haar is. 67,8% verklaarde dat de stem die zij hoorden dezelfde was als die de overledene tijdens zijn of haar leven had.

Hoe kan men een waargenomen communicatie zonder een extern geluid van een gedachte onderscheiden? Voor 87,2% van onze respondenten was er geen twijfel dat de communicatie anders was dan een gedachte en dat zij het niet zelf hadden gegenereerd.

Het voelen van een lichamelijk contact

•47,7% voelde een lichamelijk contact

472 van de ondervraagden had een tactiele PMC. Tijdens dit type PMC voelen ervaarders een lichamelijk contact op een deel van hun lichaam, bijvoorbeeld een aanraking, een druk, een streling, een kus, een hand op de schouder of een echte omhelzing. Het contact is troostend en de ervaarders herkennen over het algemeen onmiddellijk hun geliefde door de vertrouwdheid van het gebaar. Sommigen melden dat het contact gepaard ging met een "elektrische stroom" of een “energiegolf". Voor 54,8% was het contact vertrouwd omdat het kenmerkend was voor de overledene. We vroegen de deelnemers of ze hadden geprobeerd de overledene aan te raken. 26,2% had dit initiatief genomen. Van degenen die fysiek contact hadden gezocht, kon 43,4% de overledene vastpakken en voelde materie. 79,8% meldde dat de communicatie het lichamelijke contact was.

© Evelyn Elsaesser

Het zien van de overledene

- **46,2% zag de overledene**

460 van onze deelnemers hadden een visuele PMC. Deze ervaringen komen in verschillende vormen voor. Verschijningen kunnen zich voordoen binnenshuis, bijvoorbeeld 's nachts in de slaapkamer, of buiten, zelfs in een auto, in een vliegtuig, enz. Soms gaan verschijningen gepaard met een daling van de omgevingstemperatuur, soms in combinatie met tocht. De overledene kan in zijn geheel worden waargenomen of slechts gedeeltelijk (hoofd en buste), met een gradatie van scherpte. De beschrijvingen van verschijningen variëren van het zien van een mistig en semi-transparant silhouet zodat de objecten erachter zichtbaar zijn, tot de perceptie van een perfect solide lichaam en alle tussenliggende stadia. Voor 61,6% van onze respondenten leek de overledene solide zoals in leven, voor 12,5% was de verschijning half transparant, en 11,3% nam een mistig silhouet waar. Soms is er een dynamische evolutie in de waarneming; eerst wordt een wazige vorm waargenomen, 47,7% voelde een lichamelijk contact en 46,2% zag de overledene die dan geleidelijk vaste vorm aannam zoals de persoon er levensecht uitzag.
60,2% van onze respondenten zag de verschijning met open ogen en 31,1% met gesloten ogen. Voor 61,6% was de overledene binnen handbereik. Verschijningen lijken soms helderder dan hun omgeving, alsof een licht hen omringde of door door hen veroorzaakt werd. Voor 34,7% van onze respondenten was de verschijning inderdaad omgeven door licht.
Voor 59,8% waren de verschijningen er al toen ze hen waarnamen en voor 28,5% gebeurde de materialisatie voor hun ogen. Na een paar seconden of minuten vervaagden ze geleidelijk (14,4%), losten onmiddellijk op (28,1%), of waren niet meer aanwezig wanneer de respondenten met de ogen knipperden (18,0%).
79,8% beweerde dat de verschijning een boodschap overbracht, hetzij in woorden, telepathisch, of door een uitdrukking van het gezicht.

© Evelyn Elsaesser

Het ruiken van een geur kenmerkend voor de overledene

- **27.9% rook een geur kenmerkend voor de de overledene**

276 van onze deelnemers hadden een olfactorische PMC, namelijk een contact waarbij geuren, geassocieerd met een overledene, worden waargenomen. Typische geuren zijn die van een parfum, after-shave lotion, zeep of een karakteristieke lichaamsgeur, maar het scala aan gerapporteerde geuren is breed. Het kan gaan om bloemen, maar ook medicijnen, voedsel, drank, tabak, enz. Geuren verschijnen plotseling, zonder duidelijke reden en buiten de context, binnen of buiten, zonder dat een bron waargenomen. Na een paar seconden of hooguit een paar minuten, lost de geur op. 59,9% van onze deelnemers beweerden dat de overledene hen een boodschap gaf door middel van een geur.

PMC tijdens de slaap

- **62,2% had een PMC tijdens de slaap**

618 deelnemers hadden een PMC tijdens de slaap, bij het in slaap vallen of wakker worden. Slaap PMC's komen zeer vaak voor. We vroegen deelnemers of ze vast sliepen of net in slaap vielen of wakker werden toen de PMC zich voordeed. 61.2% sliep vast, 9,5% viel in slaap, en 17,9% bij het wakker worden.
Volgens ervaarders zijn contacten die tijdens de slaap plaatsvinden totaal anders dan een gewone droom. Ze lijken dezelfde karakteristieken te hebben als wakkere PMC's. Deze contacten zijn duidelijk, consistent, gedenkwaardig en worden als echt ervaren en kennen niet de complexe, symbolische en gefragmenteerde aard van dromen die snel vergeten zijn als we wakker worden. Hoewel ervaarders vaak niet kunnen zeggen of zij wakker waren of niet tijdens de ervaring, verklaren zij systematisch "Het was totaal verschillend van een droom, het was veel echter". Degenen die dromen hebben gehad van overleden dierbaren en ook een PMC

© Evelyn Elsaesser

tijdens de slaap hebben gehad, maken een duidelijk onderscheid tussen de twee soorten ervaringen.

Crisis PMC

- **20,7% had een crisis PMC**

206 van onze deelnemers hadden een crisis PMC. Crisis PMC's vinden plaats binnen een periode van 24 uur voor en na het overlijden. Ze zijn bijzonder belangrijk, en zelfs bewijskrachtig, omdat ervaarders beweren dat zij op de hoogte werden gebracht van de dood van een familielid of vriend door de overledene zelf. In waaktoestand of 's nachts wakker wordend horen of zien de ervaarders de overledene die hun sterven sereen aankondigt, soms zelfs met vreugde ("Ik kwam om afscheid te nemen, ik vertrek nu). Ze lijken trouwens vaak het werkwoord 'vertrekken te gebruiken, alsof ze zich voorbereiden om aan een reis te beginnen.
Soms sturen de verschijningen geen boodschap uit, maar begrijpen de ervaarders onmiddellijk dat dit een laatste afscheid is. Deze ervaringen, die plaatsvinden op het exacte tijdstip van overlijden of kort ervoor of erna en vaak vanuit een verre locatie, gaan vooraf aan de aankondiging van het overlijden (door het ziekenhuis, de familie, etc.). In sommige gevallen waren deze sterfgevallen niet te voorspellen omdat de persoon niet ziek was en bijvoorbeeld overleed tijdens een ongeval. De verwachting van het naderende overlijden van een zieke of oudere kon daarom alleen in bepaalde gevallen een aanleiding zijn voor de PMC.
Van degenen die meldden dat zij een crisis-PMC hadden ervaren kon 59,9% later bevestigen dat de persoon was overleden op het moment van de ervaring. Voor velen (48,0%) was het overlijden voorspelbaar en hadden ze het misschien verwacht, maar voor een aanzienlijk aantal (44,1%) was het overlijden niet voorspelbaar. Een meerderheid (74,6%) was fysiek ver verwijderd van de plaats van de stervende en velen (56,1%) hadden niet de kans gehad om afscheid te nemen of onafgemaakte zaken met hen te bespreken voordat ze stierven.

© Evelyn Elsaesser

Vergelijkende grafiek per type PMC

De volgende grafiek toont het aantal voorvallen per type PMC van onze steekproef.

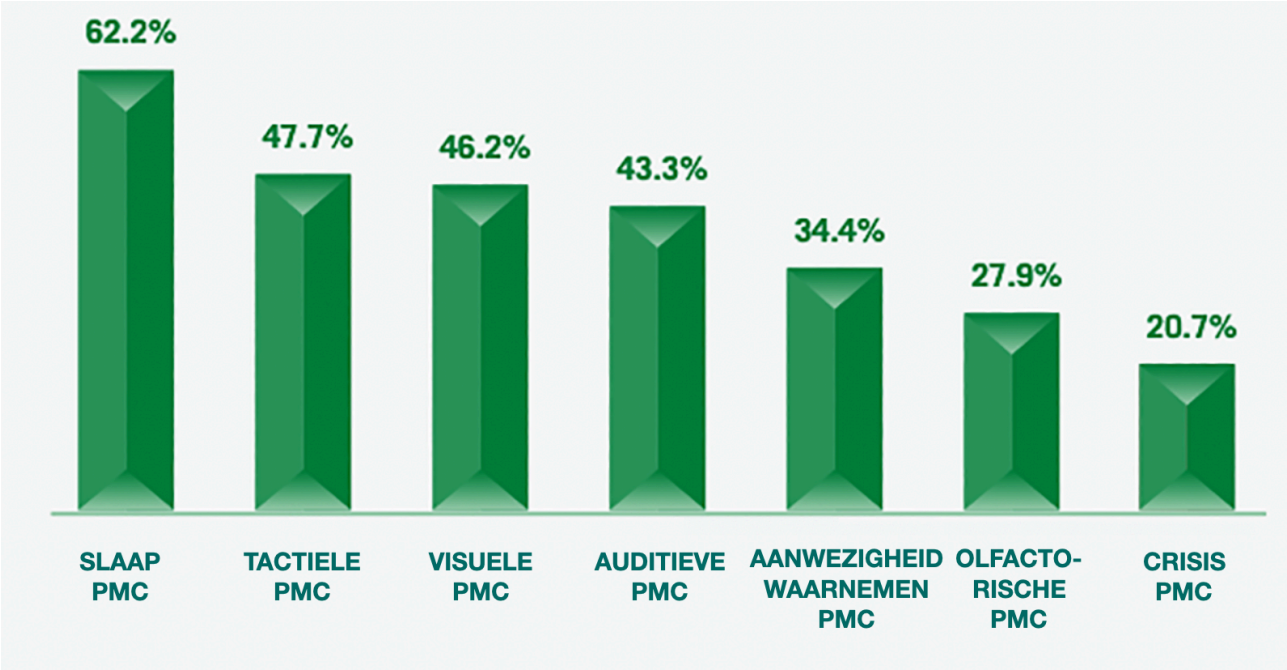

Slaap PMC's staan bovenaan onze ranglijst.
Er zijn drie soorten slaap-PMC's:

1) contacten die plaatsvinden terwijl mensen slapen, maar die zij zeer duidelijk onderscheiden van een gewone droom;
2) PMC's die zich voordoen bij het in slaap vallen of bij het ontwaken, tijdens wat onderzoekers omschrijven als een hypnagogische toestand (een toestand waarin men half slaapt); en
3) contacten die de ervaarders wekken. Zodra zij ontwaken, past hun ervaring in één van de andere categorieën (PMC van gewaarwording van aanwezigheid, tactiel, visueel, auditief of olfactorisch). Meer dan de helft van onze steekproef (51,6%) werd gewekt door de PMC.
Het is ook opmerkelijk dat visuele PMC's, die zeer treffend zijn, hoger scoren dan we verwachtten, aangezien dit in de literatuur niet zoveel voorkomt.

© Evelyn Elsaesser

Onmiddellijke identificatie van de overledene

Herkennen ervaarders onmiddellijk de identiteit van de waargenomen overledenen personen, zelfs als zij alleen hun aanwezigheid voelen, zonder hen te zien of te horen, zonder een karakteristieke geur te ruiken en zonder een fysiek contact te ervaren? We vroegen de deelnemers of ze "onmiddellijk en zonder twijfel" de identiteit van de overledene herkenden en het antwoord was overwegend positief, aangezien voor de hele dataset 833 personen (84,9%) bevestigend antwoordden. Af en toe beweren ervaarders dat zij een verschijning zagen die zij niet herkenden. Vervolgens identificeerden zij, aan de hand van een foto, deze als een voorouder of een overleden ver familielid.

Omstandigheden bij het optreden van PMC’s

We stelden de respondenten een aantal vragen over de **omstandigheden** waarin de PMC's zich voordeden.We vroegen hoe lang het contact duurde. De verzamelde gegevens bevestigen eerder onderzoek - deze ervaringen zijn inderdaad zeer kort, en toch veranderen ze de ervaarders op een diepgaande en blijvende manier.

- **Een paar seconden: 45.4%**
- **Enkele minuten: 33.3%**
- **Langer: 10.6%**
- **Onzeker: 10,7%**

Op welk moment van de dag / nacht vond de PMC plaats?

- **Ochtend: 20.8%**
- **Middag: 21,1%**
- **Avond: 15,7%**
- **Nacht: 39,0%**

© Evelyn Elsaesser

- **Onzeker: 3,4%**

De nacht schijnt een gunstig moment te zijn in dit verband. Ongebruikelijke ervaringen zoals PMC's worden in de populaire cultuur geassocieerd met de nacht, wanneer mensen geneigd zijn om deze ervaringen dubbelzinnig te interpreteren.
In onze steekproef is het zo dat ervaringen het vaakst 's nachts plaatsvonden, maar velen meldden ook ervaringen 's morgens of 's middags, wanneer de lichtomstandigheden beter waren en de respondent wakker was.

Was de plaats waar de PMC zich voordeed verlicht of donker?

- **Bij daglicht: 30.6%**
- **Bij een elektrisch licht: 14.8%**
- **Slecht verlicht door de schemering, een buitenlicht, enz.: 11,6%**
- **In het donker: 30,7%**
- **Onzeker: 3,2%**
- **Andere: 9.1%**

Hoewel een groot aantal van de PMC's in onze steekproef 's nachts plaatsvonden, betekent dat niet noodzakelijk dat ze in het donker plaatsvonden.

We kijken naar de staat van alertheid van de ervaarders toen de PMC plaatsvond. Een meerderheid was volledig alert.

- **Volledig wakker en actief: 38,8%**
- **Volledig wakker en rustend: 13.5%**
- **Somnolent / half in slaap: 6,9%**
- **In slaap: 25,2%**
- **In slaap vallen/wakker worden: 7.2%**
- **Onzeker: 0,7%**
- **Andere: 7.8%**

Gebeurde de ervaring onmiddellijk of geleidelijk?

© Evelyn Elsaesser

- **Onmiddellijk: 76.4%**
- **geleidelijk: 16.3%**
- **en 7,2% twijfelt**

Voor een grote meerderheid gebeurde het contact onmiddellijk.

We vroegen of de deelnemers alleen waren of met andere perso(o)n(en) toen ze de PMC waarnamen. De meeste deelnemers waren alleen.

- **Alleen: 62,0%**
- **Met een andere persoon: 25,8%**
- **Met meerdere personen: 10.5%**
- **1,8% niet zeker**

PMC's kunnen soms gelijktijdig worden waargenomen door meerdere mensen en op dezelfde plaats. Deze contacten worden **gedeelde PMC's** genoemd. Uit de literatuur blijkt dat de meeste PMC's plaatsvinden zonder dat derden daarvan getuige zijn. Ofwel is de ervaarder alleen op het moment van het contact, of andere mensen zijn aanwezig maar nemen de overledene niet waar. Gedeelde PMC's zijn zeldzaam, maar ze zijn bijzonder opvallend omdat de gemeenschappelijke ervaring de gebeurtenis versterkt. Onze gegevens bevestigen eerder onderzoek op dit punt. Gedeelde PMC's lijken inderdaad zeldzaam te zijn omdat een meerderheid van onze deelnemers de enigen waren die het contact waarnamen, hoewel er andere personen aanwezig waren.

- **De participant was de enige die contact had: 72,4%**
- **Andere persoon (personen) ervaarden ook het contact: 20,9%**
- **en 6,7% niet zeker**
-

In een vervolgvraag vroegen we of één of meerdere personen die de participanten kenden ook ooit contact hebben gehad met dezelfde overledene. Dit was het geval voor 34,8% van de respondenten.

Het is bekend en vaak waargenomen dat huisdieren een

opmerkelijke gevoeligheid hebben voor wat men buitenzintuiglijke waarnemingen zou kunnen noemen.We waren geïnteresseerd om uit te vinden of een huisdier (kat, hond, enz.) op dezelfde plaats was op het moment van de PMC.

- **9,8% ja,**
- **6,5% onzeker**
- **en 73,8% nee**

Voor degenen die inderdaad in het gezelschap van een huisdier waren op het moment van de PMC, merkte bijna een kwart een ongewoon gedrag op van het dier.

- **24,7% ongewoon gedrag**
- **15,9% onzeker**
- **en 59,4% normaal gedrag**

Ten slotte hebben we gepeild naar de gemoedstoestand van de respondenten tijdens de PMC. Waren ze bang van het contact dat door de overledene zou zijn geïnitieerd?

- **85,4% was niet bang**
- **2,5% niet zeker**
- **en 12,1% was bang**

Een overgrote meerderheid was niet bang door de ervaring, maar een kleine minderheid wel.

Aan degenen die wel bang waren, vroegen we op welk moment van de ervaring zij angst hadden.

- **52,7% was bang tijdens het volledige contact**
- **31,8% alleen aan het begin**
- **en 15,5% alleen aan het eind**

Welk element in het bijzonder veroorzaakte de angst?

© Evelyn Elsaesser

- **Ik was gedestabiliseerd door het feit dat de overledene blijkbaar in staat was contact met mij te maken: 42.2%**
- **Ik vreesde mijn verstand te verliezen/hallucinaties: 17.0%**
- **Ik dacht dat het de bedoeling van de overledene was om mij iets aan te doen: 15,6%**
- **Anders: 25,2%**

We vroegen of het contact onmiddellijk stopte als deelnemers bang waren.

- **Voor 34,8% stopte het contact onmiddellijk**
- **14,5% niet zeker**
- **en voor 50,7% stopte het contact niet onmiddellijk**

Aan de betrokkenen vroegen we hoe ze zich voelden over het onderbroken contact.

- **Ik was opgelucht: 36.5%**
- **Ik had spijt van de onderbreking: 42.9%**
- **Ik vond het niet erg: 4.8%**
- **Onzeker: 15,9%**

Gedeeltelijke tijdelijke verlamming

PMC's kunnen soms een onbehaaglijk gevoel of een lichte angst veroorzaken. Deze gewaarwordingen kunnen zelfs radicalere vormen aannemen, met name wanneer ervaarders niet in staat zijn te bewegen en/of te spreken tijdens de PMC. Wij hebben dit fenomeen een gedeeltelijke tijdelijke verlamming genoemd. Hoewel gedeeltelijke tijdelijke verlamming tijdens een contact tot nu toe nog niet door onderzoekers is beschreven als een geïdentificeerd kenmerk van PMC's, hebben 120 van onze respondenten het ervaren.
12,2% van onze deelnemers heeft een gedeeltelijke tijdelijke verlamming gevoeld tijdens de PMC, waarvan 54,5% het gevoel had dat ze zich niet konden bewegen, en 47,1% het gevoel had dat

© Evelyn Elsaesser

ze niet konden spreken tijdens het contact. 25,3% rapporteerde andere fysieke beperkingen tijdens de PMC.
61,6% was echter niet geschrokken van de gedeeltelijke tijdelijke verlamming, en voor 25,2% stopte het contact toen ze bang werden.

Waargenomen boodschap

Ongeacht het type PMC, is de essentie van deze contacten de **boodschap** die wordt opgevangen.
Zoals ervaarders het begrijpen, impliceert alleen al het feit dat de overledenen lijken te kunnen communiceren met de levenden dat zij verder bestaan - ergens anders - waarvan de aard ons begrip te boven gaat.
De sterkste impact komt ongetwijfeld van dit schijnbare vermogen om contact te maken, een openbaring voor sommigen, de bevestiging van een reeds bestaande overtuiging voor anderen (een vorm van bewustzijn overleeft de fysieke dood).
Elke boodschap is uiteraard uniek omdat zij gericht is tot een bepaalde persoon en gevormd door een gemeenschappelijk verleden en een gemeenschappelijke geschiedenis. We kunnen dit echter opsommen omdat, in hun essentie, de waargenomen berichten relatief homogeen zijn.

Ze zijn:

Geruststellend: Het gaat goed met me, maak je geen zorgen over mij, de problemen die ik had aan het eind van mijn leven liggen nu achter me;
Verklarend: Het regelen van oude conflicten, ruimte geven voor verontschuldigingen, zorgen voor afsluiting;
Affirmerend: Blijvende band, aanhankelijk, ik hou van je, ik zal altijd aan je zijde staan, we zullen elkaar op een dag weerzien;
Bevrijdend: Wees niet verdrietig, ga verder met je leven, hou me niet tegen door je lijden.

© Evelyn Elsaesser

Het moet benadrukt worden dat de berichten geen informatie bevatten over de vermeende nieuwe vorm van bestaan van de overledene, noch onthullend zijn over hun "nieuwe thuis". Alleen de gemoedstoestand van het overleden familielid of vriend wordt kort beschreven ("Ik leef nog en ik ben gelukkig").
We hebben onze deelnemers gevraagd of ze een bericht van de overledene hebben ontvangen tijdens het PMC. Dit was het geval voor een meerderheid.

- **59,1% nam een boodschap waar**
- **8,2% wist het niet zeker**
- **en 32,7% nam geen boodschap waar**

We vroegen of deelnemers of ze informatie ontvingen die hen niet bekend was tijdens de PMC. Deze gevallen zijn van bijzonder belang omdat zij bewijskrachtig zijn.

- **24,3% ja**
- **7,1% onzeker**
- **en 68,6% nee**

Tenslotte vroegen we hoe deze voordien onbekende informatie aan hen was doorgegeven.

- **Door woorden die hoorbaar waren, zoals een stem van buitenaf: 22,1%**
- **Als telepathisch (de woorden werden "in hun gedachten" aangereikt): 44,0%**
- **Door gezichtsuitdrukking (voor visuele PMC's): 7,6%**
- **Onzeker: 7,3%**
- **Andere: 19.0%**
-

Informatie over de waargenomen overledene

De volgende vragen hebben betrekking op het "profiel" van de waargenomen overledene. Zij roepen een aantal vragen op, bijvoorbeeld of het profiel van de doodsoorzaak verschilt van dat van de algemene bevolking en of het suggereert dat plotselinge sterfgevallen

© Evelyn Elsaesser

oververtegenwoordigd zijn in onze steekproef. Deze vragen vallen buiten het bestek van deze publicatie, maar die voor een website zoals Eurostat (3) zouden kunnen nuttig zijn.
De eerste vraag betrof het geslacht van de vermeende overledene.

- **54,6% man,**
- **32,5% vrouw**
- **3,7% kind**
- **en 9,3% andere**

De volgende vraag had betrekking op de doodsoorzaak.

- **Ziekte: 41.9%,**
- **Hartstilstand: 13,9%**
- **Ongeval: 10,6%,**
- **Ouderdom: 7,3%**
- **Zelfmoord: 7,3%**
- **Moord: 1.8%**
- **Onzeker: 3,6%**
- **Andere: 13.6%**

De omstandigheden van de dood waren het onderwerp van onze volgende vragen. Als de persoon ziek was, hoe is hij dan gestorven?

- **Plotseling: 23,3%**
- **Na een korte ziekte: 34.8%**
- **Na een lange ziekte: 35.4%**
- **Onzeker: 6,5%**

Waar zijn de personen gestorven?

- **In het ziekenhuis: 45.1%**
- **Thuis: 28.0%**
- **Op de plaats van het ongeval / hartfalen, enz.: 11,7%**
- **Onzeker: 3,8%,**
- **Andere: 11.4%**

3 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Causes_of_death_statistics

© Evelyn Elsaesser

Het geloofssysteem van de overledene gaf ons aanvullende informatie, voor zover het bekend was bij de ervaarders. Uit de verzamelde antwoorden blijkt dat een sterk geloof geenszins een voorwaarde is voor het hebben van een PMC.

We vroegen of de overledene:

- **Sterk gelovig was (in religieuze termen): 13,0%**
- **Gematigd gelovig was (in religieuze termen): 24,5%**
- **Spiritueel was (buiten een specifieke religieuze instelling): 18,4%**
- **Agnost was : 7,3%,**
- **Atheïst was: 13,9%**
- **Onzeker: 23,0%**

Geloofde de overledene in leven na de dood? Slechts de helft van onze deelnemers had deze informatie.

- **28,5% geloofde in een leven na de dood**
- **55,1% wist het niet zeker**
- **en 16,4% geloofde niet in een leven na de dood**

Impact van PMC's op het geloofssysteem

PMC's suggereren het bestaan van een band tussen de levenden en de doden die de fysieke dood lijkt te overleven. We kunnen aannemen dat deze sterke ervaring van invloed is op het geloofssysteem van ervaarders en de opvatting over hun eigen dood. Laten we eens kijken hoe deelnemers op onze vragen antwoordden:

Geloofde u in leven na de dood vóór uw PMC?

- **68.8% ja**
- **20.4% niet zeker**
- **en 10.8% nee**

© Evelyn Elsaesser

Gelooft u vandaag in leven na de dood?

- **92.8% ja**
- **6.0% onzeker**
- **en 1.2% nee**

De verandering in geloof met betrekking tot een leven na de dood is zeer significant. Slechts iets meer dan 1,0% gelooft niet in een leven na de dood na een PMC.

Geloofde u dat overleden personen contact kunnen opnemen met levende voor uw PMC?

- **63.4% ja**
- **22.5% onzeker**
- **en 14.1% nee**

Gelooft u dat overledenen contact kunnen maken met personen die nog in leven zijn?

- **94.6% ja**
- **4.9% onzeker**
- **en 0.5% nee**

Nogmaals, veranderingen in het geloofssysteem zijn zeer significant want slechts een half procent van de ervaarders gelooft niet in de mogelijkheid van de overledenen om contact te maken met de levenden na hun PMC.

Heb je een verandering opgemerkt in je perceptie over sterven na de PMC?

- **59.2% ja,**
- **7.7% onzeker**
- **en 33.1% nee**

© Evelyn Elsaesser

Na je PMC, was je angst voor de dood:

- **Verminderd: 31.4%**
- **Verdwenen: 29.5%**
- **Hetzelfde gebleven: 33,2%**
- **Toegenomen: 0.8%**
- **Onzeker: 5,1%**

Hoe belangrijk zijn PMC's voor ervaarders? Welke plaats geven zij deze PMC's in de gebeurtenissen die hun bestaan hebben getekend?
De gegevens tonen aan dat deze ervaringen duidelijk zeer belangrijk zijn. Voor meer dan een derde van onze steekproef heeft de PMC "hun leven veranderd", en voor bijna de helft was het "belangrijk".

Beschouwt u de PMC als:

- **Levensveranderend: 36.4%**
- **Belangrijk: 49,1%**
- **Matig belangrijk: 9,0%**
- **Niet erg belangrijk: 1,5%**
- **Niet belangrijk: 1,7%**
- **Onzeker: 2,2%**

Onze laatste vraag in dit deel had betrekking op de vraag of onze respondenten contact zochten met de overledene via een medium. Dit was voor een grote meerderheid niet het geval.

Hebt u vóór uw PMC ooit een medium geraadpleegd?

- **0,2% ja,**
- **1,3% onzeker**
- **78,5% nee**

Hier was echter een verandering na de PMC, aangezien 352 personen een bijkomend contact zochten.

© Evelyn Elsaesser

Heb je ooit een medium geraadpleegd na je PMC?

- **35,9% ja,**
- **0,9% onzeker**
- **63,2 % nee**

Indruk van realiteit van de waargenomen PMC

We vroegen of de deelnemers ooit gehoord hadden van PMC's vóór hun eigen ervaring. Een verrassend hoog aantal had inderdaad reeds voorkennis.

- **58,3% had voorkennis**
- **6,7% niet zeker**
- **en 35,0% geen voorkennis**

We vroegen of hun voorkennis over PMC's invloed had gehad op hun eigen ervaring. Slechts een klein aantal dacht dat dit het geval was.

- **14,9% ja,**
- **12,1% niet zeker**
- **en 73,0% nee**

Kennis hebben van een fenomeen betekent natuurlijk niet dat iemands ervaring overeenkomt met de verwachtingen. We stelden verschillende vragen over deze specifieke kwestie.
Als u vóór uw eigen ervaring van PMC's had gehoord, dacht u dan dat ze:

- **Zeer zeker authentiek waren: 40.6%**
- **Openstonden voor het idee, maar bewijs nodig hadden: 41.1%**
- **Onwaarschijnlijk authentiek zouden zijn: 2,2%**
- **Zeker niet authentiek waren (maar eerder een hallucinatie/ illusie gecreëerd door verdriet): 3.9%**
- **Ik heb mezelf de vraag niet gesteld: 9,1%**
- **Onzeker: 3,1%**

© Evelyn Elsaesser

Dit suggereert dat hun eigen ervaring hen sterkt in hun geloof in de authenticiteit van PMC's en dit is inderdaad grotendeels het geval, zoals blijkt uit de antwoorden op de volgende vragen aantonen.

Kort na uw ervaring (een paar uur / dagen na het waargenomen contact), dacht je dat je PMC:

- **Zonder twijfel authentiek was: 77.1%**
- **Mogelijk echt gebeurd zouden kunnen zijn: 14.4%**
- **Het was onwaarschijnlijk dat het authentiek was: 0.5%**
- **Was zeker niet authentiek maar eerder een hallucinatie/illusie veroorzaakt door verdriet: 2,0%**
- **Ik heb mezelf de vraag niet gesteld: 4.7%**
- **Onzeker: 1,3%**

Zoals blijkt uit de antwoorden op de volgende vraag, is de overtuiging van de echtheid van het contact achteraf aanzienlijk toegenomen. PMC's wekken vaak een nieuwe of verhoogde belangstelling voor spirituele zaken op, die ertoe kan leiden tot het zoeken van informatie over soortgelijke ervaringen van andere mensen of uit boeken. Na verloop van tijd draagt deze informatie bij tot een beter begrip en stelt de ervaarders in staat een diepere betekenis aan hun PMC te geven.

Denkt u nu, achteraf gezien, dat uw ervaring:

- **Zonder twijfel authentiek was: 90,2%**
- **Mogelijk echt gebeurde: 8.2%**
- **Onwaarschijnlijk authentiek was: 0.2%**
- **Zeker niet authentiek was maar eerder een hallucinatie/illusie veroorzaakt door verdriet: 0.3%**
- **Ik heb mezelf de vraag niet gesteld: 0%**
- **Onzeker: 1,1%**

© Evelyn Elsaesser

In welke mate weerspiegelen PMC's verwachting of verlangen?

Om het niveau van rouw vast te stellen, vroegen we of onze respondenten aan de overledene dachten sinds zijn/haar overlijden.

- **Bijna constant: 23,4%**
- **Meerdere keren per dag: 21,9%**
- **Vaak: 31,4%**
- **Soms: 13,0%**
- **Zelden: 3,0%**
- **Zeer zelden: 2,0%**
- **Nooit: 1,6%**
- **Onzeker: 0,3%**
- **Overledene onbekend voor mij: 3,2%**

We vroegen of respondenten dachten aan de overledene in de minuten voorafgaand aan de PMC. Uit de verzamelde gegevens blijkt dat het contact niet noodzakelijkerwijs optreedt wanneer de nabestaanden aan de overledene denken. Ze waren eerder over totaal andere zaken aan het denken.

- **55,0% dacht niet aan overlijden**
- **15,0% niet zeker**
- **en 30,1% dacht aan een overledene**

We vroegen de respondenten hoe ze zich voelden tijdens de dagen/weken voorafgaand aan de PMC in termen van het rouwproces. De resultaten tonen aan dat, in tegenstelling tot gangbare veronderstellingen, ruwweg een kwart van de ervaarders niet verdrietig was en niet meer rouwde of dat ze de overledene niet eens kenden.

© Evelyn Elsaesser

Daarom kan rouw niet in alle gevallen de aanleiding zijn voor PMC's.

- **Extreem verdrietig en in diepe rouw: 35,5%**
- **Matig bedroefd en matig rouwend: 14,4%**
- **Een beetje verdrietig maar de pijn van rouw gedeeltelijk te boven: 17,4%**
- **Niet verdrietig en niet meer rouwend: 13.1%**
- **Ik ben nog nooit in de rouw geweest (om de persoon die ik heb gezien): 13,9%**
- **Onzeker: 5,7%**

Invloed van PMC's op het rouwproces

Van PMC's is bekend dat ze geruststellend, troostend en diep transformerend zijn. Naast de korte maar treffende waarneming van de overledene, die op zichzelf opmerkelijk is, zijn het de overgebrachte informatie en de emoties als een essentieel element dat gevoeld werden door ervaarders, het was zelfs de essentie van deze ervaringen. Een reeks vragen heeft ons in staat gesteld meer inzicht te krijgen in de invloed van PMC's op het rouwproces.
We vroegen de respondenten of de PMC hen troost en emotionele genezing heeft gebracht.
Een grote meerderheid antwoordde positief.

- **Ja: 73,4%,**
- **Nee: 10,4%,**
- **Onzeker: 8,0%**
- **Ik heb nooit om deze persoon gerouwd: 8,2%**

Hoewel het contact de fysieke afwezigheid van de geliefde nog pijnlijker had kunnen maken, is dit niet hoe een meerderheid van de deelnemers zich voelde.

- **Niet pijnlijker: 80,4%**
- **Onzeker: 7,8%**
- **Pijnlijker: 11,9%**

© Evelyn Elsaesser

Heeft de PMC het gemakkelijker gemaakt uw verlies te aanvaarden?
Een meerderheid antwoordde bevestigend. Op het eerste gezicht kan dit resultaat misschien verrassend zijn. Men zou zich kunnen voorstellen dat het waarnemen van de overledene, al was het maar voor een paar seconden, hun fysieke afwezigheid nog ondraaglijker zou maken. Wanneer het contact stopt, moet de eenzaamheid heel erg zijn. En toch, de PMC maakt het makkelijker voor een meerderheid van onze deelnemers om het verlies te accepteren. De reden hiervoor moet ongetwijfeld gezocht worden in het besef van de continuïteit van de band die voortduurt voorbij de korte waarneming van de overledene. Blijkbaar is de overtuiging van het bestaan en de duurzaamheid van deze band niet langer afhankelijk van een korte waarneming om stand te houden.

- **Voor 61,2% maakte de PMC het makkelijker om het verlies te accepteren**
- **13,0% was niet zeker**
- **en voor 25,8% maakte de PMC het niet gemakkelijker om verlies te aanvaarden**

- Vindt u de PMC belangrijk met betrekking tot uw rouwproces?

- **68,4% belangrijk**
- **11,4% onzeker**
- **en 20,2% niet belangrijk**

Hoe zou u uw relatie met de overledene omschrijven?

- **Mijn relatie eindigde toen hij/zij stierf: 4,1%**
- **Ik dacht dat de relatie eindigde met de dood, maar mijn PMC maakte het mij duidelijk dat de relatie voortduurt: 33.6%**
- **Ik geloofde dat mijn relatie met de overledene voortduurde na de dood en mijn PMC heeft de relatie verdiept: 49.3%**
- **Onzeker: 5,8%**
- **Andere: 7.2%**

© Evelyn Elsaesser

Wenst u echt meer contact met de overledene?

- **Ik wens echt een nieuw contact: 46.9%**
- **De contact(en) is/zijn voldoende voor mij: 33.3%**
- **Onzeker: 7,5%**
- **Andere: 12.4%**

De boodschappen van de overledene, die meestal gericht zijn op het welzijn van de ervaarder en niet op de vermeende nieuwe bestaansvorm van de overledene, bevatten vaak uitspraken als: *"Wees niet verdrietig, stop alsjeblieft met huilen, ik waak over je, ga verder met je leven, we zullen elkaar op een dag weerzien"*.
Het advies van de overledene om niet te lang te rouwen en verder te gaan met hun leven in vertrouwen en met het vooruitzicht van een toekomstig weerzien is van het grootste belang voor het rouwproces. PMC's zijn therapeutisch van aard omdat ze tegemoet komen aan de behoeften van de nabestaanden.

De volgende vragen werpen een licht op deze specifieke kwestie.

Denkt u dat het rouwproces hetzelfde of anders zou zijn geweest als u de PMC niet zou hebben gehad?

- **21,5% hetzelfde**
- **21,2% niet zeker**
- **en 57,4% verschillend**

Denkt u dat uw herstel bij het rouwen en uw terugkerende levenslust zijn versneld door de PMC?

- **50,9% ja**
- **19,5 % niet zeker**
- **en 29,7% neen**

Ten slotte vroegen we de respondenten hoe ze zich voelden na de PMC. Uit de resultaten blijkt dat het een ervaring is die mensen vreugde en troost brengt, aangezien meer dan 90,0% het contact "koestert" of er "zeer blij" mee zijn.

© Evelyn Elsaesser

- **Ik koester het: 71.1%**
- **Zeer blij: 20,4%**
- **Ik vind het niet erg: 3.4%**
- **Zeer ongelukkig: 0,4%**
- **Ik wou dat het nooit gebeurd was: 1.1%**
- **Onzeker: 3,5%**

Volgende stappen - Academische samenwerkingen

Gezien het grote aantal ingevulde vragenlijsten hebben wij besloten om andere universiteiten en onderzoeksinstituten te betrekken bij de thematische analyse van de verzamelde gegevens. Wij hebben vijftien onderzoeksvragen geïdentificeerd die het voorwerp zullen uitmaken van afzonderlijke publicaties. Wij zullen ook de enquête repliceren met behulp van dezelfde vragenlijst in andere Europese landen en op andere continenten, met name in Azië, om eventuele culturele verschillen in de fenomenologie en de impact van PMC's vast te stellen.

© Evelyn Elsaesser

Project team

Team

• Evelyn Elsaesser, Project Leader, Geneva, Zwitserland
• Prof. Chris A. Roe, Principal Investigator, University of Northampton, UK
•Dr. Callum E. Cooper, Team Member, University of Northampton, UK

Wetenschappelijk comité

• David Lorimer, Scientific & Medical Network, UK
• Prof. Kim Penberthy, University of Virginia, USA
• Prof. Peter Fenwick, Kings College, London, UK
• Prof. Emeritus Kenneth Ring, University of Connecticut, USA

Evelyn Elsaesser

Chris A. Roe

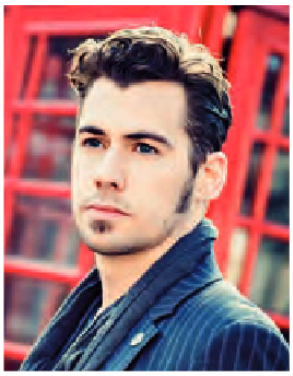

Callum E. Cooper

David Lorimer

Wij danken u voor uw aandacht. Voor vragen of aanvullende informatie, kunt u contact opnemen met Evelyn Elsaesser: evelyn@evelyn-elsaesser.com.

© Evelyn Elsaesser